

OPTIK-MNESTIK AFAZIYA

Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi

*Alfraganus Universitety Pedagogika fakulteti defektologiya (logopediya)
yo‘nalishi 3-bosqich talabasi.*

Ilmiy rahbar Utbasarova Umida Mexmanovna

Alfraganus Universitety Pedagogika va Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi.

Anatotsiya: Maqolada optik-mnestik afaziya bilan kasallangan bemorlar uchun logopedik korreksiya jarayonining bosqichlari tahlil qilinadi. Optik-mnestik afaziya — bu ko‘rish va xotira bilan bog‘liq bo‘lgan nutq buzilishi shakli bo‘lib, bemorning ko‘ruv tasavvurlarini ishlatib, predmetlarning nomlarini eslab qolish va nutqida ushbu predmet nomini aytishga qiyinchiliklarga uchraydi.

Kalit so‘zlar : Optik , mnestik , bilish jarayonlari, fazoviy tasavvur, predmet, bemor, afaziya, belgilari, ko‘ruv analizator, usullar, reabilitatsiya, diagnostika, didaktik kartochkalar.

Аннотация: В статье анализируются этапы процесса логопедической коррекции больных оптико-мнестической афазией. Оптико-мнестическая афазия — форма речевого расстройства, связанная со зрением и памятью, при которой больной с трудом запоминает названия предметов с помощью зрительного воображения и произносить название этого предмета в речи.

Ключевые слова: Оптические, мнестические, когнитивные процессы, пространственное восприятие, объект, больной, афазия, симптомы, зрительный анализатор, методы, реабилитация, диагностика, дидактические карты.

Optik-mnestik afaziya A.R.Luriya tomonidan 1969-yilda eng birinchilardan fanga kiritgan shaxs hisoblanadi A.R. Luriya optik-mnestik afaziyani akustik-mnestik afaziyadan farqlashda bemorning eshituv xotirasi saqlangan holatda kòruv tasvirining buzulishi bilan namayon bòlishini ta’kidlagan. Optik-mnestik afaziya afferent yòllar faoliyatining buzulishi natijasida kòruv tasviri orqali predmet nomini ayta olmasligi yòqolishi natijasidir. Agar bemor predmet nomini aytishga qiynalayotgan holatida bo‘lsa, sòzning birinchi harfini eslatib yuborsangiz bemor shu xaxoti òsha sòzni tezda topib aytib bera oladi. Bemor predmetni aniq talaffuz qilmasdan kòpincha uning vazifasi haqida gapiradi. Anavuuuu boshimga kiyaman,sovuqda boshim sovqatmasligi uchun (Qalpoq), anavuuuu u bilan rasm chizadiku.... (Qalam).

Optik-mnestik afaziya kasalligida bilish jarayonlari va fazoviy tasavvurlari saqlanib qolgan bòladi.

Belgilari:

-predmetlarni nomini ayta olmaydi lekin vazifasini tushuntirib bera oladi;

-kichik yordam bilan kerakli sòzni darhol topa oladi, ammo qanchadur vaqt òtishi bilan yana shu holat takrorlanaveradi;

- bemor nutqida otlar kam lekin fe‘llar juda kòp;
- kòruv analizatorida va fazoviy mòljol olishda hech qanday buzulishlar kuzatilmaydi;
- kòp hollarda altsgeymer kasalligi bilan kasallangan bòladi;
- kerakli predmetni aniq kòrsatish buzilgan bo‘ladi.

Ikkilamchi belgilar:

- og‘zaki ekspressiv nutqning buzulishi.

Diagnostikasi.

Defektolog bemor oldiga 3 ta predmetni qòyib (ko‘zoynak, daftar, kitob) va shu predmet nomini aytib berishni bemordan so‘rsa bu taqadigan, bunga yozsa bo‘ladi, buni biz o‘qimimiz deb javob beradi.

Neyropsixologik diagnostika.

Bemorga predmetning sifat-xususiyatlari va belgilari aytiladi. Masalan: 1) chiroyli gullarni so‘lib qolmasligi uchun ishlatiladigan buyumning nomi (nima?) choyni shirin qilib ichishimiz uchun biz (nimani) aralashtiramiz?

2) Bemor bir nechta predmetlarni umumiy xususiyatlarini birlashtirgan holatda bitta sòz bilan nomlashi kerak. Bemorning oldiga bir nechta rasmlı kartochkalar qòyiladi. Masalan: olma , nok, uzum. Bemor bu rasmlarni kòrib umumlashtirgan holatda mevalar deb nomlashi kerak. Agar bemorga berilayotgan yordam òz natijasini bersa, bu kamchilik sòz va predmetning tasviri bilan boğliq, agar berilayotgan yordam òz natijasini bermasa, bu kamchilik sòzning tovushli tuzilishi bilan boğliq.

Reabilitatsiya.

Optik-mnestik afaziyada predmet va predmet tasvirini tiklash ishlari bemorga berilgan rasmlı kartochkalarni qismlarga ajratish hamda bir butunni hosil qilish yordamida amalga oshiriladi. Bunda biz birinchi navbatda inson ta’na qismlari aks ettirilgan katta, yorqin va yakka tarzda ko‘rsatilgan rasmlı kartochkalar ko‘rsatilib, tanishtiriladi. Bemor rasmlı kartochkani tagida bosma harflar bilan yozilgan sòzlarni òqishi va bu òqigani va kòrgan tasvirini òz tana qismlarida kòrsatishi va nomlashi lozim bo‘ladi.

Keyingi bosqichlarda bemorga òz xonasida mavjud bòlgan predmetlarning xususiyatlari va vazifasi bòyicha topish va uni nomlashga òrgatiladi. Masalan: siz uni har kun ko‘rasiz, bu narsa juda keraklı buyum hisoblanadi, unda sizning kiyimlaringiz ilingan va taxlangan tarzda turadi bu nima(kiyim javoni).

Yakuniy bosqichlarda bemor eshituv va kòruv xotirasiga tayangan holatda syujetlı rasmlar asosida hikoya tuzish va hikoyani qayta gapirib berishga òrgatiladi. Matnlar sodda gaplardan iborat va aniq ko‘rsatilgan ,yorqin tasvirli rasmlari bor kichik ertak va hikoyalar bo‘lishi mumkin.

Korreksion ish usullari va yònalishlari:

Bemorning oldiga bir nechta predmet qòyiladi va har bir predmet nomi bemor bilan birgalikda òqiladi va daftarga yoziladi. Bu usul bemorga qaysi predmet haqida fikr ketayotganligini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

1-bosqichda semantik jihatdan bir guruxga kiruvchi predmetlar saralab olinadi, keyinchalik bu rasmlar kartochkasi turli xil semantik guruxlarga mos ravishda aralash tarzda

bemorga beriladi. Defektolog bemorning oldiga qòyilgan rasmlar asosida turli xil savollar bera boshlaydi. Masalan: ovqatni nimada yeymiz? (qoshiqda), muzqaymoqni yilning qaysi faslida iste’mol qilamiz? (yozda) o’quvchilar o’qishni nimadan o’rganadilar?(kitob) Oppoqqina shalpang quloq bu nima?(quyon).

2 -bosqichda Gulning qismlari haqida yozib bering (ildiz,poya,band,barg va gul)

3 – bosqichda Bemorning oldiga ikki semantik guruhga mansub rasmlari kartochkalar qòyiladi bemor shu rasmlar ichidan masalan; oshxona va uy qismlarini topishi va bir butun uyni va oshxona hosil qilishi kerak.

4 -bosqichda Bemorga ikki qator qilib berilgan rasmlarni xususiyatiga kòra ajratishni taklif qiladi. Masalan; meva va sabzavotlar.

5 -bosqichda Bemorda konstruktiv praksisni shakllantirish uchun 3 ta elementdan iborat predmet rasmi ko’rsatiladi.

- kiyimning yetishmayotgan qismini topish

- predmetning yetishmayotgan qismni chizish va oxirigacha bòyash so’raladi.

6-bosqichda Bemorga syujetli rasmlar ketma ketlikda logoped bilan birgalikda takrorlash yordamida mustahkamlanadi

Bemor bu vazifani mustaqil òzlashtira olgandan sòng logoped yordamisiz syujetli rasmlarni nomlaydi ketma ketlikda taxlaydi va qisqa hikoya tuzib beradi.

7-bosqichda Berilgan rasmlari kartochkaga shu predmet xususiyati yozilgan yozuvli kartochkani topib birlashtirish va shu rasmni orqasini ògirgan holatda yozuvli rasmni òqing va bu ògirilgan predmet nomini topish kerak.

Masalan :

Tarvuz – dumaloq, katta, qizil va yashil rangda bo’ladi.

Qovun- uzunchoq, katta, sariq rangda bo’ladi.

Bodring - uzunchoq , yashil rangli , salatga solib yeymiz.

8- bosqichda Bemorga 2 ta yozuvli , 2 ta rasmlari kartochkalar beriladi bemor shu kartochkalar yordamida mustaqil gap tuzishi kerak bo’ladi.

Bemorga berilayotgan rasmlari kartochkalarning hammasi ot sòz turkumi bòlishi kerak

Xulosa: Optik-mnestik afaziya bilan og’rigan bemorlarning nutqini va ko’rib eslab qolish qobiliyatlarini tiklashda logopedik korreksiya ishi muhim ahamiyatga ega. Pedagogik- logopedik korreksion ishlar ta’siri nutq buzilishlarini kamaytirishga va bemorning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI :

1.Pedagogika va psixologiya ilmiy-texnikasi, 2(3), 15-20.

2.Mansurova, G. (2019). "Akustik-mnestik afaziya: klinik ko'rinishlari va tashxislash." O'zbekiston nevrologiya jurnali, 3(2), 45-50.

3.Davlatov, Sh. (2021). "Afaziya bilan og'rigan bemorlar uchun logopedik yondashuvlar." Tashkent: O'zbekiston tibbiyot akademiyasi nashriyoti.

- 4.Kuznetsova, E. (2016). "Akustik-mnestik afaziya: o'rganish va davolash usullari." Nevrologiya va psixiatriya jurnali, 4(1), 30-35.
- 5.Pirogova, L. (2017). "Logopedik terapiya: metodik qo'llanma." Moskva: Pedagogika.
- 6.Suleymanova, N. (2018). "Afaziya va uning turlari." Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
- 7.Jabborov, A., & Karimov, B. (2020). "Logopedik korreksiya usullari." Tashkent: Ma'naviyat.